

Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden
StV@eduskunta.fi

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 56_2026 vp)

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta asiasta. Hallituksen esityksen tavoitteena on kehittää hyvinvointialueiden rahoitusmallia hallitusohjelman mukaisesti. Lisäksi esityksellä toteutettaisiin valtiontalouden säästötoimenpiteitä.

Esityksen vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen määräytymiseen koko maan tasolla

Esityksessä ehdotetaan voimassa olevan lain mukaisesti tarkistettavaksi palvelutarpeen kasvua koskevat arviot vuosille 2027 - 2030. Valtiontalouden säästötoimenpiteinä ehdotetaan säädettäväksi, että arvioidusta palvelutarpeen kasvusta huomioidaan vuosittain jatkossa vain 60 % nykyisen 80 % sijaan. Lisäksi määräaikaisesta palvelutarpeen kasvun 0,2 %-yksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028 alkaen. Valtiontalouden säästöjä ehdotetaan myös siirtymätasausten porrastusta muuttamalla sekä siirtämällä siirtymätasausten valtion maksama osuus hyvinvointialueiden rahoittamaksi.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (jatkossa Hyvil) pitää valtiontalouden säästötoimenpiteitä sinänsä ymmärrettävänä mutta ilmaisee huolensa sekä säästötoimien ajoittamiseen että niiden toteutustapaan liittyen. Palvelutarpeen kasvusta 60 % osuuden huomioiminen esitetyllä tavalla kumuloituu vaikutuksiltaan ajassa. Kokonaisuutena säästötoimet kiristävät rahoitusta ja ne ajoittuvat samaan aikaan hyvinvointialueiden alijäämien kattamisen edellyttämien sopeutustoimien kanssa. Hyvilin näkemyksen mukaan kehyskaudella tulisi myös pystyä panostamaan palvelujärjestelmän uudistamiseen, jotta se kykenisi vastaamaan ikääntyvän väestön kasvaviin palvelutarpeisiin. Liian kireäksi muodostuva talous ei mahdollista hallittua uudistumista vaan

painottaa sopeutustoimia. Rahoituksen leikkaus edellyttäisi myös hyvinvointialueiden velvoitteiden ja tehtävien tarkastelua, jotta rahoitusvajetta ei muodostuisi.

Vaikutukset hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen

Koko maan tasolla määrätyn valtionrahoituksen edelleen kohdentamiseksi hyvinvointialueille ehdotetaan muutoksia tarvemallin päivittämiseen, siirtymätasausjärjestelmän säästöjen kohdentamiseen sekä saaristoisuuden määräytymistekijään. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi alueellisen rahoituksen kehityksen vähimmäistaso, jonka tarkoitus olisi vakauttaa rahoitusjärjestelmää.

Hallituksen esityksessä koskien tarvemallin päivitystä on painotettu hyvinvointialueiden esittämän laajan näkemyksen mukaisesti järjestelmän vakautta ja vähäisiä muutoksia ennen tietopohjan parantumista ja vakiintumista.

Esityksessä on myös arvioitu siirtymätasausjärjestelmän tarkoituksenmukaisuutta. Nykymuotoisena pysyviä siirtymätasauksia olisi jäämässä vuonna 2029 yhteensä 13 alueelle. Valmistelussa on myös arvioitu pysyvistä lisistä kokonaan luopumista vuoteen 2035 mennessä. Nyt ehdotettujen muutosten jälkeen niiden alueiden määrä, joille edelleen kohdistuu siirtymätasauksia ei ole olennaisesti vähenemässä ja niiden piirissä olisi vuonna 2030 edelleen 11 aluetta. Tältä osin ehdotus ei vastaa tehtyä arviota järjestelmän tarkoituksenmukaisuudesta mutta esityksessä on painotettu maltillisia aluekohtaisia muutoksia.

Edelleen muutoksina ehdotetaan säädettäväksi aluekohtaisesta rahoituksen vähimmäistasosta, jolla turvattaisiin se, että kaikilla alueilla rahoitus säilyisi vähintään edellisen vuoden tasolla. Tämä rahoitettaisiin vähentämällä asukasta kohti yhtä suurena eränä niiden alueiden rahoituksesta, joiden rahoituksen vuosikasvu ylittää koko maan keskimääräisen rahoituksen kasvun. Vähennys voitaisiin tehdä vain siihen määrään saakka, ettei yhdenkään näistä alueista rahoitus alita koko maan rahoituksen keskimääräistä kasvua.

Hyvinvointialuekohtaisen rahoituksen kehitys on osaltaan vaikuttanut hyvinvointialueiden talouden eriytymiseen. Rahoitusjärjestelmä on monimutkainen ja sen enustettavuus ja alueellinen vakaus on osoittautunut heikoksi. Tunnistettuja ongelmia on kuitenkin hyvin vaikea korjata. Rahoituksen kannustavuus perustuu lähinnä rahoituksen niukkuuteen ja järjestelmän korjaukset johtavat väistämättä tilanteisiin, jossa osa alueista hyötyy muutoksista ja osa häviää. Yhtä vaikeaa on korjata yksittäistä määräytymistekijää, sillä muutosten yhteisvaikutuksia on arvioitava kokonaisuutena rahoituksen riittävyyden näkökulmasta. Kokonaisarvion vuoksi yksittäisiäkin parannuksia ja muutoksia joudutaan usein loiventamaan.

Hyvil korostaa, että rahoitusmallista tulee saada ennustettava, oikeudenmukainen, läpinäkyvä ja vakaa. Nykymallissa järjestelmän vakauttaminen on erittäin vaikeaa ja pienetkin muutokset voivat johtaa merkittäviin aluekohtaisiin rahoituksen vaihteluihin. Rahoitusmallin kehittämistä tulee jatkaa suurella prioriteetilla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta ja valtiovarainministeriötä koskevat muutokset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) säädettäisiin oikeudet ja velvollisuudet varmistaa tarvekertoimien laskennassa käytettävän tietojen laatua ja mahdollisuus käyttötarkoitusta varten korjata tiedoissa olevia selviä virheitä. Säädoskohtaisen perustelun mukaan velvollisuudella tarkoitettaisiin käytännössä rekisteritutkimuksiin rinnastettavaa aineistovalidointia. Käytännössä laadunvarmistuksen laajuutta kuvataan rajaavan laskennan suorittamisessa oleva aikapaine ja laadunvarmistukselle rekisteritiedon toimittamisen määräajan jälkeen käytettävissä oleva aika, mikä on osin ristiriidassa aineistovalidoinnilla tarkoitetun velvollisuuden kanssa. Käytännössä velvoitettaisiin puuttumaan tiedoissa havaittuihin selviin virheisiin. Perusteissa kuvataan mitä tällaisilla virheillä tarkoitetaan.

Hyvil pitää tärkeänä, että laskenta-aineiston riittävä laatu ja alueiden välinen vertailukelpoisuus varmennetaan, jotta rahoitus kohdentuisi alueille laissa tarkoitetulla tavalla. Ehdotettu muutos tukee tätä. Ensimmäisinä vuosina tarvekertoimet ovat vaihdelleet merkittävästi. Onkin ilmeistä, ettei riittävää aineiston laadullista validointia ja aluekohtaisten aineistojen keskinäistä vertailukelpoisuutta ole tässä käyttötarkoituksessa aiemmin riittävästi varmistettu. Hyvil huomauttaa myös, että THL määrittelee itse hyvinvointialueille määräajan rekisteritietojen toimittamiseksi ja THL:n tulisi tätä määräaikaa määritessään varautua aineiston validointiin. Tähän suuntaan ollaan käytännössä nyt myös siirtymässä ja THL on uudelleenmääritellyt määräajan vuoden 2025 aineistojen toimitukselle. Hyvil pitää myös välttämättömänä, että havaittua virhettä selvitetään asianomaisen tiedon toimittaneen tahon kanssa.

Valtiovarainministeriölle ehdotetaan lisättäväksi oikeus korjata laskuvirheen tai rekisteritiedossa olevan virheen vuoksi hyvinvointialueiden rahoitusta, mikäli kyse olisi merkittävästi virheestä. Merkittävän virheen määritelmä voi muodostua tulkinanvaraiseksi, vaikka säännöskohtaisissa perusteluissa sen arviointia on pyritty kuvaamaan. Tästä huolimatta Hyvil kannattaa ehdotettua muutosta. Hyvinvointialueilla säilyy rahoituspäätöksiin muutoksenhakuoikeus.

HYVIL

Arja Pesonen
ekonomisti